

BIBLIOTEKERNE OG KRIGEN

Som alle andre europæiske Biblioteker er ogsaa de danske blevet berørt af den anden Verdenskrig, men deres Skæbne har lykkeligvis været langt gunstigere end mange andre Landes. Medens der rundt om i Europa ligger ødelagte eller beskadigede Biblioteker i Hundredevis, deriblandt ogsaa enkelte af de store Perler i den europæiske Bibliotekskæde, er der kun eet dansk Bibliotek, der har Grund til at begræde Tabet af en Del af sin Bogbestand: Søfartens Bibliotek, en Institution, der paa een Gang virker som Fagbibliotek for Søfartslitteratur og som Folkebibliotek for Søens Folk, baade i Marinen og Koffardiflaaden. Dette Bibliotek mistede ved Krigsforlis, Havarier og andre Ulykker henved en halv Snes Tusind Bind, og herimellem fandtes ca. 600 Bind særligt værdifuld Faglitteratur, der var evakueret til Kældrene i Det Østasiatiske Kompagni og gik til Grunde ved Schalburgtagen mod denne Bygning.

Men bortset herfra kom samtlige Landets offentlige Biblioteker, fra de mindste Folkebiblioteker til de store videnskabelige Biblioteker, uskadte ud af Besættelsestidens Rædsler. Enkelte af de mindre Folkebiblioteker maatte for en Tid flytte bort fra deres Lokaler, fordi disse blev taget i Brug af Tyskerne, og andre Biblioteker fik en Del Skade paa Vinduer og Tage, men ingen Bog gik tabt. Selv Det kgl. Bibliotek, som med sin Beliggenhed ved Havnen lige overfor Burmeister & Wain af Luftværnsmyndighederne regnedes for en af de mest udsatte Bygninger i Byen, og som ved det engelske Luftangreb den 27. Januar 1943 laa lige i Ildlinien, slap med Revner i Tagsten og Ruder.

Dette betyder dog ikke, at den anden Verdenskrig er gaaet sporeløst hen over alle disse kulturelle Institutioner. Paa mange Maader har de faaet at føle, at Forholdene var helt udenfor det normale. Mørklægning og Brændselsvanskeligheder hørte til de Onder, som de maatte dele med det øvrige Samfund, men hertil kom for manges Vedkommende langvarig Evakuering af større eller mindre Dele af Bogbestanden til stor Gêne for Biblioteksbenyttelsen. Størst var Evakueringen for Det kgl. Biblioteks Vedkommende; fra

Efteraaret 1943 til Sommeren 1945 omfattede den over 100.000 Bd., hvortil kom hele den store Haandskriftsamling, hele Inkunabelsamlingen samt store Dele af Kort- og Billedsamlingen og af Musiksamlingen; alle disse Skatte laa nedpakket i mange Hundrede store Kasser rundt om i Kirkebygninger paa Sjælland og Lolland-Falster og i enkelte bombesikre Rum i København.

Ogsaa paa anden Maade viste Krigen sine negative Virkninger: Afspærringen fra større og større Dele af Verden betød en efterhaanden mere og mere følelig Indskrænkning i Tilvæksten af udenlandsk Litteratur. Samtidig med at den danske Litteratur blomstrede som aldrig før, blev Tilførslerne af Litteratur udefra lidt efter lidt indskrænket til de faa Lande, som vi under Besættelsen kunde importere Bøger fra, det vil for den største Del af Krigsperioden sige Schweiz, Italien, Sverige og Tyskland. Til sidst blev den tyske Litteratur næsten eneraadende, men med tysk Videnskabs kvalitativt hastigt synkende Kurve var Glæden ved at kunne købe nyudkommen tysk Litteratur kun ringe, og da Statens Biblioteker i Aarene efter 1941 fik betydelige Bevillinger til Bøgekøb over den dansk-tyske Clearingkonto, var det ganske overvejende ældre Tidsskriftrækker, man supplerede, eller store kostbare Standardværker fra Aarene før 1939, som blev anskaffet.

Hvis man tør tale om positive Virkninger af Krigen, bliver den mest iøjnefaldende af disse den kraftige Opblomstring af Boginteressen, der allerede i Besættelsens første Tid begyndte at gøre sig gældende, og som gav sig Udslag i en stærk Stigning i Benyttelsen, ikke blot af de videnskabelige Biblioteker, men ogsaa og i ganske særlig Grad af Folkebibliotekerne. I Finansaaret 1942/43 naaede Udlaanene fra disse sidste op paa næsten 17¹/₂ Million Bind, og selv om Tallet i de sidste Krigsaar er faldet noget, var man dog endnu 1944/45 oppe paa over 16 Millioner. I hvilken Grad denne store Benyttelse vil holde sig, naar Tiderne efterhaanden bliver mere normale, er lige saa vanskeligt at sige, som det er at spaa om Holdbarheden af de seneste Aars overordentlige Bog salg, men det skulde være mærkeligt, om ikke en betydelig Del af de nye Læsere, Krigsaarene aabenbart har skabt, er blevet grebet af Læsningens Lyst for bestandig. Som et smukt Vidnesbyrd om vor kulturelle Livskraft selv i Besættelsens sidste haarde Tid staar den Kendsgerning, at Antallet af Folkebiblioteker ogsaa i de seneste Aar er vedblevet at vokse.

Efter Befrielsen er Forbindelsen med Udlandet ved at komme i Gang igen, men paa Bøgernes Omraade gaar det ligesom paa alle andre Omraader langsomt; de kæmpemæssige Bevogtnings- og Genopbygningsopgaver, som de sejrende Nationer endnu kæmper med, lægger Beslag paa saa store Dele

af disse Landes Arbejdskraft og Transportmidler, at en blot nogenlunde normal Tilførsel af Bøger ikke kan forventes foreløbig, og indtil videre vil Hovedparten af vore videnskabelige Bibliotekers Anstrengelser være rettet mod at søge at fremskaffe saa meget som muligt af Krigsaarenes engelske, amerikanske, franske og russiske Litteratur; der maa desværre regnes med betydelige Lakuner, ikke mindst i Tidsskriftrækker og Serieværker, fremkaldt af den Papirnød, der har hersket i de fleste Lande, og af Bombekrigens Ødelæggelser, og endnu synes det ikke muligt i stor Stil at faa organiseret en Genoptrykning eller Fotokopiering af manglende Hefter eller Aargange.

En stor Hjælp har de danske Statsbiblioteker modtaget fra vore Landsmænd i Amerika, der under Professor Harald Ingholts Ledelse har indsamlet Penge til Køb af amerikansk Litteratur fra Krigsaarene. Allerede i Efteraaret 1945 er der ankommet flere Tusind Bind af denne storstilede Gave, der kan forventes at ville omfatte Bøger til et Beløb af over 100.000 Kr., og hertil kommer et stort Antal Bøger og Tidsskrifter, som den amerikanske Biblioteksforening skænker os. Ogsaa i de amerikanske Tidsskrifter er der Lakuner, men alligevel kan det fastslaaes, at vore Biblioteker gennem disse store Donationer vil faa den ogsaa under Krigen stærkt blomstrende amerikanske Videnskab smukt repræsenteret i deres Bogbestand; Vanskelighederne vil være betydeligt større for de andre Landes Vedkommende. Der er dog mange Vidnesbyrd om, at man rundt om i Verden har den bedste Vilje til at hjælpe os og gerne vil optage Kontakten med os saa snart som muligt, og man tør derfor trods alt se med en vis Optimisme paa Spørgsmaalet om Overvindelse af Følgerne af de fem Aars Afspærring.

Ser man under eet paa det udenlandske Bogmarked, som det ligger i det første Efterkrigsaar, er det præget af megen Usikkerhed; Papirrestriktionerne virker til Dels endnu, Valutaforholdene er langt fra faldet til Ro, og Bogpriserne er mange Steder abnormt høje, men til Gengæld er Produktionen i de fleste Lande mindre end normalt, og foreløbig vil den tyske Litteraturs Bortfald medføre Besparelser, som kan komme andre Landes Litteratur til gode. De store Muligheder for billige antikvariske Køb, som forelaa i Perioden efter den første Verdenskrig, har der derimod endnu ikke vist sig Tegn til, og med den enorme Bogødelæggelse, Krigen har medført, og den Lammelse, som har ramt den tyske Antikvarboghandel, er det lidet sandsynligt, at vore Biblioteker vil faa lignende Chancer for store Kup som efter den forrige Krig.

SVEND DAHL